

Motion

1982/83:2005

Anders Björck och Gunnar Hökmark Den framtida svenska elektronikindustrin

Trots att Sverige är ett av världens mest utvecklade industriländer har vårt land missat en stor del av elektronikindustrins genombrott. När det gäller dominans på området handlar det otvivelaktigt om USA och Japan. Men mycket av hemelektroniken — radio, TV, stereoanläggningar, miniräknare, köksutrustningar, etc. — tillverkas i låglöneländer som Singapore, Taiwan, Sydkorea och Malaysia.

1970-talets svensk industripolitik har kännetecknats av att goda pengar kastats efter dåliga. Brandkärsuttryckningar för att klara av akuta problem inom varvsindustrin, på skogs- och massaområdet, inom tekosektorn, m. m. har kostat enorma belopp. Även i övrigt har industripolitiken under denna tidsperiod ofta kännetecknats av brist på framsynthet.

Under 1970-talet beräknas samhällets samtliga satsningar på industri- och arbetsmarknadspolitik ha uppgått till 400 miljarder kronor (1980 års penningvärde). Detta stöd har så gott som uteslutande använts till att konservera gamla teknologier.

Samtidigt som det i Sverige tyvärr finns en negativ attityd till nya teknologier och de nya medier som skulle kunna få fart på svenska satsningar inom området gör det svenska televerket sitt bästa för att slå vakt om sitt monopol på både gammal och ny tele- och datateknik. Genom att direkt stoppa eller fördröja privata initiativ på området utgör televerket en negativ faktor i den svenska elektronikutvecklingen.

I dag torde inte mera än ca 5 % av landets industrianställda vara sysselsatta med ren elektroniktillverkning. Av landets totala svenska produktion rör det sig bara om 2–3 %.

Elektronikindustrin är starkt koncentrerad till storstadsområdena. I de delar av Sverige som fått särskilt mycket statligt lokaliserings- och annat stöd finns typiskt nog i praktiken ingen elektronikindustri alls.

Elektronikens segertåg

I andra länder har utvecklingen gått i en helt annan riktning. 1970-talet blev ett genombrott för mikroelektroniken. Miniräknare, TV-spel, videospelare och mycket annat slog igenom inom hemelektroniken. Tillverkningen av dessa produkter kom att domineras av Japan, ofta kombinerat med japansk legotillverkning i närbelägna låglöneländer.

Inom industri och förvaltning har en minst lika omfattande — men kanske utåt sett mindre märkbar — utveckling ägt rum. Löneutbetalningar

sköts med data, biljettbokningar likaså och inom industrin ökar antalet industrirobotar snabbt. När det gäller utveckling och tillverkning av sofistikerade system på detta område har framför allt USA varit ledande.

Ständigt kommer nyheter inom elektronikfältet, nya produkter presenteras, nya användningsområden ser dagens ljus. Ingen annan industrigren har visat en sådan växtkraft som elektroniken.

Dagens utveckling kan beräknas fortsätta och accelerera. Nya användningsområden dyker ständigt upp. Ett exempel på detta är bilen. Vi kan räkna med att 1980-talet kommer innebära att den traditionella, av mekaniska komponenter sammansatta, bilen kommer att utrustas med ett betydande antal elektroniska system.

Antalet industrirobotar kommer att öka starkt. Allt fler administrativa uppgifter kommer att läggas över på data. Morgondagens kontor kommer att vara välförsedda med elektroniska hjälpmedel.

De nya medier som nu håller på att få sitt genombrott kommer att bli ett annat fält för kraftigt ökad elektronikanvändning, video, text-TV, teledata, satellit-TV är bara några exempel. Sverige har visat ett stort intresse för nya medier när de väl har introducerats. Allt tyder på att ett medium som t. ex. kabel-TV som nu ligger i startgropparna kommer att få ett snabbt genombrott. Satellit-TV kommer med all säkerhet bli en verklighet i svenska hem under andra hälften av 1980-talet. När det gäller video är Sverige redan världens näst videotätaste land per invånare.

Orsaken till elektronikens snabba genombrott är inte bara de enorma tekniska möjligheter som tekniken rymmer. Minst lika viktigt är att det är en jämförelsevis billig teknik där priserna undan för undan har rasat nedåt.

Nya jobb

Redan i dag är marknaden för elektronik stor. Detta gäller sådana saker som video, radio, kassettspelare, telesystem förutom de nya media som nu är under gradvis introduktion i det svenska samhället.

Om Sverige genom en framsynt politik skapar förutsättningar för svenska företag att ta en större del av denna marknad skulle det uppenbarligen innebära en betydande ökning av sysselsättningstillfällena dels inom traditionella industrigrenar där elektroniken skulle kunna vara ett gott stöd inför framtiden, dels inom nya företag.

Runt om i Sverige har vi ett antal olika småföretagarbygder. Genom att öppna förutsättningarna för svensk elektronik skulle vi kunna stimulera fram etablerandet av ett antal olika "Silicon Valley's".

Det finns ingen anledning att vi i Sverige inte skulle kunna ha en livskraftig industri som tillverkar kassetter under förutsättning att politikerna inte beskattar kassetter.

Det finns ingen anledning till att svensk industri inte snabbt skulle kunna komma i täten för olika typer av teledatasystem och text-TV-system.

Men en förutsättning för detta är att man tillåter fri konkurrens, fri etablering och reklam.

Det finns ingen anledning till att svensk industri inte skulle kunna gå i täten för satellitkommunikation. Detta under förutsättning av att Sverige inte missar möjligheten att genom deltagande i nordiska projekt bidra till att svensk industri får en möjlighet att utveckla sitt kunnande.

Inom dessa områden finns det goda förutsättningar att stärka och dra nytta av det nordiska samarbetet. Detta gäller inte bara en nordisk TV-satellit utan också forskning och utbildning. Det gäller vidare en fri konkurrens och fri etablering av text-TV och teledatabaser inom hela Norden.

Kombinationen av teknologiskt kunnande, svensk utbildningsstandard, den svenska marknadens efterfrågan och en friare massmediapolitik skulle kunna leda till att förutsättningar skapas för en ny framtidsbransch.

Framför allt för unga människor skulle denna bransch bli viktig. Den ställer krav på nytänkande, utbildning inom data och elektronik och en möjlighet till att snabbt omställa sig till ett nytt sätt att fungera i industrin. Dessa förutsättningar har ungdomar. För första gången på länge skulle vi kunna komma i den situationen att det särskilt blev ungdomar som var efterfrågade på arbetsmarknaden.

Utbildningsfrågan är central. Det är viktigt att i dag utbilda politiker och myndigheter att satsa på, förstå och kunna använda elektronik. Regeringen och statliga verk bör genomgående sträva efter att i det nuvarande besparingsarbetet undersöka vilka möjligheter användandet av elektronik och data kan ge i besparingar.

Vad händer om vi inte gör något?

Det borde vara naturligt för ett industriland av Sveriges typ att sträva att hålla sig i toppen när det gäller elektroniktillverkning. Som visats i det föregående är detta långt ifrån fallet.

Detta medför en rad konsekvenser. Vi tvingas importera elektronik av olika slag med åtföljande problem för handelsbalans och sysselsättning. För att hänga med i konkurrensen också på helt andra områden är vi beroende av elektronikkomponenter i industrin. Dessa borde i stor utsträckning kunna tillverkas i Sverige i stället för i Japan eller USA.

Vi blir också utlandsberoende. I dag tillverkas inga s. k. chips som ingår i många elektronikprodukter i Sverige. De importerar framför allt från USA, från det s. k. Silicon Valley i Kalifornien.

Svensk chipstillverkning skulle kosta omkring 50 miljoner i investeringskostnad. Summan skall jämföras med de många miljarder som årligen läggs ut av staten på dödsdömda branscher och företag i vårt land.

Också ur beredskapssynpunkt är läget för svensk del betänkligt. I händelse av krig eller avspärrning kommer vi att få stora svårigheter att hålla

delar av svenska datanät eller atomatiserade industrier i gång. Risken för en skärpning av den amerikanska attityden redan i fredstid är påtaglig när det gäller våra möjligheter att importera sofistikerade elektronikprodukter. Anledningen är rädsla för att produkterna skall kunna reexporteras till kommunistiska länder.

Framtidsbranscher har helt naturligt en särskild attraktion på unga, välutbildade människor. Risken för en omfattande "brain drain" finns till länder med högre standard på området.

Ett icke helt otänkbart framtidsperspektiv för Sveriges del är att vi använder oss av mer och mer importerad elektronik i svensk industri för att producera traditionella produkter billigare och snabbare. Den industri som däremot tillverkar den använda elektroniken ligger utomlands. Dit flyttas jobben för de som satsar på branschen och har tillräckliga kunskaper och förutsättningar för att vara intressanta för de utländska elektroniktillverkarna.

Den svenska tekniska standarden sjunker till följd av "brain drain" och uteblivna spin-off-effekter inom svensk industri.

Möjligheterna finns

Sverige är ett land som av naturliga skäl borde ha goda möjligheter att gå i täten för utvecklingen av elektronik inom olika branscher. Vi har hög nivå av teknisk och vetenskapligt kunnande inom detta område och därigenom goda möjligheter att dra nytta av elektronikens landvinningar i Sverige. Förutsättningarna för produktion och för en hemmamarknad finns alltså.

Detta förutsätter en radikalt annorlunda industripolitik än den hittills förda. I Sverige har vi mer strävat efter att stödja gårdagens svaga företag än morgondagens expansiva företag. Varvsindustri, stålindustri och textilindustri har fått betydande bidrag. De bidragen har betalats av alla de företag som aldrig skapats på grund av att vi haft ett för högt kostnadsläge i Sverige och politiska restriktioner, eller i vilket fall som helst politisk tveksamhet inom ett otal områden.

Ett exempel på den motsträvighet mot nya teknologier som finns är de svårigheter som mött dataindustrin. När det gäller användandet av data liksom vad gäller utvecklande av datasystem och produktionen av datorer, finns det en betydande osäkerhet eftersom det finns politiker som menar att investeringar i datorer bör beläggas med en särskild investeringskatt. Även inom de fackliga organisationerna finns en klar motsträvighet till att utnyttja och använda datorer. Detta innebär att svenska dataföretag hamnar på efterkälken och inte får möjligheter att utveckla en egen hemmamarknad, vilket deras konkurrenter utomlands kan göra. Det innebär också, eftersom vi inte får en egen hemmamarknad, att svenska företag får en långsammare introduktion av data och annan ny teknik än vad annars

skulle vara fallet. Detta påverkar givetvis konkurrenskraft och sysselsättning.

Det finns stora möjligheter i utvecklandet av ett omfattande kunnande inom elektronik i Sverige. Som tidigare sagts har svensk industri en potentiell förmåga att använda elektronik. Inom många av de för Sverige viktiga branscherna kan användandet av elektronik t. o. m. bli av en avgörande vikt för att man skall kunna bibehålla konkurrenskraften på 1980- och 1990-talen.

Både i produktionen av bilar, stål, telesystem och industrirobotar spelar elektroniken en avgörande roll liksom i produkterna i sig själva.

Det som behövs för framgångsrik utveckling inom elektronikens område är inte en industripolitik som stöder vissa företag, styr investeringar eller på annat sätt försöker planera tillväxten. Det finns goda skäl att tro att detta skulle misslyckas, eftersom det här är en fråga om anpassning av företag och organisationer till produkter och marknader. Detta kan inte ske genom politiska beslut enbart genom enskilt initiativtagande och framtidstro. Det som behövs är en ny industripolitik, inom denna bransch såväl som inom andra, som i samarbete med industrin syftar till att skapa starka förutsättningar för effektiva företag.

Öppna för elektroniken

Om svenska företag skall kunna upprätthålla en snabb teknologiutveckling krävs det att politiker inte på olika sätt sätter spärrar och hinder för detta.

Bl. a. av denna anledning säger vi nej till en särskild skatt på datorer. Sysselsättningen i Sverige är beroende av vår konkurrenskraft.

Vår konkurrenskraft är i sin tur direkt beroende av vår förmåga att på ett effektivt sätt kunna administrera, tillverka och marknadsföra olika typer av produkter. Andra länder kommer i detta avseende att ta datorer i anspråk i ökad omfattning. En särskild skatt på datorer skulle lägga en hämsko på utvecklingen av data och skulle allvarligt eliminera möjligheten för svensk industri att upprätta en hemmamarknad.

Av avgörande vikt för att svensk industri skall kunna utveckla en egen hemmamarknad är att man visat stor frihet mot olika typer av nya media. Detta gäller text-TV, teledata, kabel-TV, satellit-TV för att ta några exempel. En politisk negativism mot dessa områden går inte bara stick i stäv mot människornas rätt till valfrihet och rätt till tillgång på en god informationsteknologi. Det innebär också att man effektivt hejdar svenska företags möjligheter att utveckla nya projekt, nya modeller och en egen hemmamarknad som grund för exportsatsningar. Vi menar därför av såväl massmediapolitiska skäl som av industripolitiska skäl att nya media skall ges ett betydande mått av frihet. Detta innebär att vi också vänder oss mot monopol inom dessa nya media. Det finns ingen teknisk anledning att

upprätthålla ett monopol inom något av dessa områden.

En större frihet för nya media skulle också innebära att svensk industri tillgodogjordes effektiva informationsteknologier, vilket skulle ge pluseffekter inom en rad andra industriella områden.

Som tidigare angivits ser vi små möjligheter i att staten genom direkta bidrag och enskilda satsningar kan utveckla de företag och de organisationsformer som bäst tar till vara de möjligheter som elektroniken ger. Däremot menar vi att de statliga insatser som görs företrädesvis bör stimulera företagsamhet inom elektronikens område.

För utveckling, tillverkning och användning av olika typer av elektroniska hjälpmedel ställs det stora krav på utbildningssystemet. Vi ser det därför som angeläget att staten tillsammans med näringslivet ingående diskuterar de utbildningsbehov som finns under 1980- och 1990-talen. Såväl inom ramen för gymnasieskola som inom högskola bör detta framtida utbildningsbehov ge förändringar.

Vi anser sammanfattningsvis som särskilt viktigt

- att* en särskild satsning sker på elektronikundervisning inom gymnasieskolans ram,
- att* ökade möjligheter till uppdragsforskning skapas på elektronikområdet vid universitet och högskolor,
- att* de befintliga regionala utvecklingsfonderna stimuleras att skapa intresse inom sitt område för elektronikindustri,
- att* den nu arbetande massmediakommittén ges i uppdrag att beakta de industri- och sysselsättningspolitiska aspekterna vad gäller införandet av nya, elektroniska medier.

Hemställan

Med anledning av det anförda hemställs

- att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om riktlinjerna för främjandet av en konkurrenskraftig svensk elektronikindustri.

Stockholm den 24 januari 1983

ANDERS BJÖRCK (m)

GUNNAR HÖKMARK (m)